

УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На правах рукопису

СТОРОЖУК Тетяна Миколаївна

ОБЛІК ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Спеціальність 08.06.04 - Бухгалтерський облік,
аналіз та аудит

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1995

Ав. 32.694

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Інституті аграрної економіки
Української академії аграрних наук

Науковий керівник - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Моссаковський В. Б.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Сук Л. К.

кандидат економічних наук, доцент
Шваб В. М.

Зовідна організація - Міністерство сільського господарства
і продовольства України.

Захист відбудеться "28" червня 1995 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 01.58.02. Інституту аграрної економіки Української академії аграрних наук, за адресою:
252022 Київ - 22, МСП, вул. Героїв Оборони, 10.
Інститут аграрної економіки УААН

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий " " травня 1995

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Малік М. І.

Підписано до друку "26" травня 1995 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Обл.-вид. арк. 1,0. Умов. друк. арк. 1,0
Тираж 100 прим. Замовлення № 60.

ДІП Інституту аграрної економіки УААН
252127. Київ- 127, вул. Героїв Оборони, 8.

1. Загальна характеристика роботи.

Актуальність теми дослідження. В системі управління сучасним сільськогосподарським виробництвом бухгалтерський облік і звітність відіграють важливу роль. За їх допомогою створюється надійне інформаційне забезпечення, необхідне для прийняття відповідних рішень.

Сучасні умови господарювання привели до більшої самостійності підприємств і впровадження економічних методів управління. Все це вимагає істотних змін в організації обліку взагалі, і обліку цінностей зокрема.

Облік сільськогосподарської продукції і виробничих запасів є однією із найважливіших ділянок роботи бухгалтерії, що дозволяє одержати більше третини облікової інформації, необхідної для організації виробництва і управління. Своєчасне одержання цих даних сприяє успішному виконанню виробничих завдань, раціональному і економному використанню виробничих запасів в господарстві.

Подальше входження економіки нашої країни в ринок та наявність інфляційних процесів ставлять перед теорією і практикою бухгалтерського обліку цілий ряд серйозних проблем. Одна із них стосується оцінки товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ).

В сучасних умовах, коли оцінка майна підприємства є одним із важливіших інструментів, що забезпечують достовірність інформації про господарську діяльність, це питання значно ускладнюється, особливо в зв'язку з приватизацією, а також можливістю банкрутств підприємств, їх ліквідацією і викликаню в зв'язку з цим необхідністю складання ліквідних балансів.

В економічній літературі є цілий ряд робіт, в яких вчені-економісти висвітлюють ті чи інші питання, пов'язані з проблемою обліку матеріальних цінностей в сучасних умовах. Серед них В.Г.Гетьман, А.В.Казакова, Л.В.Ліберман, Н.Г.Лобас, В.В.Сопко, Л.К.Сук, Ф.Ф.Фомін, А.П.Чечета, В.М.Шваб і І.І.Кононенко, Л.З.Шнейдман та інші. Однак з плином часу назріла необхідність комплексного дослідження організації

обліку матеріальних цінностей в сучасних умовах господарювання. Проблема правильної організації обліку наявності і використання матеріальних оборотних засобів в сільськогосподарських підприємствах може бути вирішена тільки в тому випадку, якщо буде забезпечений комплексний підхід до цієї справи на всіх етапах руху матеріальних цінностей (заготівля, виробництво, реалізація).

Все це зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій по вдосконаленню та обліку товарно-матеріальних цінностей у сільськогосподарських підприємствах.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішувались наступні завдання:

- розкрити економічну сутність товарно-матеріальних цінностей, як ресурсного елемента сільськогосподарського виробництва;

- вивчити склад і класифікацію матеріалів;

- розробити рекомендації щодо вдосконалення оцінки товарно-матеріальних цінностей в ринкових умовах господарювання;

- внести пропозиції по вдосконаленню форм документів і реєстрів та організації аналітичного та синтетичного обліку наявності і використання у процесі виробництва матеріалів та продукції в різних господарських формуваннях;

Об'єкт дослідження. Дослідження проводилися на сільськогосподарських підприємствах Шепетівського та Кам'янець-Подільського районів Хмельницької області.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є методика обліку наявності і руху товарно-матеріальних цінностей, а також способи їх оцінки в сучасних умовах.

Методологія та методика дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний підхід до вивчення сучасного стану обліку товарно-матеріальних цінностей та їх оцінки. В процесі виконання дисертаційної роботи використовувались методи економічних досліджень: порівняння і співставлення, аналіз і синтез, наукової абстракції, узагальнення історичного і сучасного досвіду та досягнень передової науки, а та-

кож графічний, обчислення середніх величин тощо.

Інформаційна база досліджень. Інформаційною базою дослідження були законодавчі акти України з питань розвитку аграрного сектору економіки, рекомендації науково-дослідницьких закладів, праці вчених-економістів з питань обліку товарно-матеріальних цінностей в сільському господарстві та інших галузях народного господарства, матеріали наукових конференцій та семінарів, дані синтетичного та аналітичного обліку, річні звіти сільськогосподарських підприємств.

Наукова новизна результатів досліджень. які виносяться на захист, полягає у тому, що:

- удосконалені методичні підходи до оцінки матеріальних ресурсів в умовах інфляції;

- розроблено рекомендації щодо оцінки матеріальних оборотних засобів в умовах інфляції;

- внесено пропозиції по вдосконаленню організації обліку наявності і використання товарно-матеріальних цінностей в різних виробничо-господарських формуваннях, що функціонують в сільському господарстві;

- запропоновано шляхи вдосконалення комп'ютерної технології обробки інформації по обліку ТМЦ.

Практичне значення дослідження. Використання на практиці розробок автора дозволяє покращити стан обліку товарно-матеріальних цінностей та їх оцінку з метою посилення ефективності їх використання у виробничому процесі. Виходячи із зроблених в процесі дослідження висновків та розроблених пропозицій, господарства зможуть обирати найбільш оптимальні методи обліку товарно-матеріальних цінностей та способи їх оцінки в залежності від цілей і завдань виробничо-господарської діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні узагальнення і практичні положення по вдосконаленню організації обліку і оцінки товарно-матеріальних цінностей у сільськогосподарських підприємствах викладені автором на:

науково-практичній конференції молодих вчених та спеціалістів "Наукові розробки агропромислового комплексу"

(Нижні Ворота, 1993 р.);

на XX конференції молодих вчених "Актуальні питання забезпечення АПК" (м. Херсон, 1993);

- на республіканській науково-практичній конференції: "Використання комп'ютерної техніки в обліку та аналізі діяльності сільськогосподарських підприємств" (м. Київ, 1995).

Пропозиції автора були використані при розробці Кодифікатора облікових номенклатур, підготовці Положень по обліку матеріалів в сільськогосподарських підприємствах, які передані Міністерству сільського господарства і продовольства для впровадження у всіх підприємствах України.

Публікації. По результатах дослідження опубліковано 3 роботи, загальним обсягом 7,3 друкованого аркуша.

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав, висновків, списку використаної літератури, що включає 156 найменувань, та 4 додатків. Робота викладена на 167 сторінках машинописного тексту, містить 4 таблиці та 4 малюнки.

У вступі обґрунтована актуальність теми, визначені мета та основні завдання, предмет і об'єкт дослідження; висвітлена методологія та методика, викладена наукова новизна, практична та теоретична значимість одержаних результатів.

У першому розділі - "Економічний зміст, класифікація і склад товарно-матеріальних цінностей" розкрита економічна суть поняття "товарно-матеріальні цінності" в сільськогосподарських підприємствах як ресурсного елементу, вивчено склад і класифікацію товарно-матеріальних цінностей в сучасних умовах та запропоновано основні принципи їх класифікації для об'єктивної оцінки стану матеріальних оборотних засобів у господарстві.

В другому розділі - "Оцінка товарно-матеріальних цінностей при ринкових відносинах" обґрунтовано необхідність зміни методів і способу їх оцінки при ринкових відносинах. На основі узагальнення теорії і практики оцінки ТМЦ в сільськогосподарських підприємствах підтверджено необхідність використання в обліку ТМЦ переоцінок і розроблено рекомендації по її проведенню, узагальнено досвід і внесено

пропозиції щодо уточнення методики порядку оцінки кормів, гною, відходів та відображення в обліку нарахування і видачі натуральної оплати. Під час дослідження виявлено дві основні методики встановлення внутрігосподарських розрахункових цін і запропоновано шляхи покращення їх розрахунку.

В третьому розділі - "Організація обліку товарно-матеріальних цінностей в бухгалтерії" розглянуто стан та внесено пропозиції по вдосконаленню синтетичного і аналітичного обліку ТМЦ в різних виробничогосподарських формуваннях в сучасних умовах господарювання, описані шляхи покращення форм реєстрів по обліку ТМЦ, запропоновано методику кодування, за якою використовуються єдині шифри по рахунках обліку готової продукції (10,40), товарів, які знаходяться в роздрібній мережі (41), виробництва (20) і реалізації (46).

У висновках узагальнено результати дисертаційного дослідження і сформульовані висновки та пропозиції.

2. Зміст і основні результати роботи.

Господарська діяльність передбачає наявність та певні організаційні форми використання виробничих ресурсів як системи органічно взаємопов'язаних елементів продуктивних сил. Одне із чільних місць в складі виробничих ресурсів займають матеріальні ресурси, зокрема товарно-матеріальні цінності. Від їх наявності і ефективності використання залежить процес відтворення в сільськогосподарському виробництві.

В роботі доведено неоднозначність категорій матеріальні ресурси, матеріальні затрати і оборотні виробничі фонди, оскільки кожна з них характеризує цілісний "зріз" матеріального виробництва, зокрема ресурси - натурально-речову основу виробничих факторів, затрати - вартісний аспект утворення продукту та віднесення на нього вартості спожитих ресурсів, а оборотні фонди - форму поточного авансування засобів.

Товарно-матеріальні цінності слід розглядати як сукупність виробничих запасів і готової продукції. Виходячи з можливостей їх подальшого використання, потрібно розрізняти засоби, які при нормальних умовах господарської діяльності

в будь-який момент можуть бути реалізовані і принесуть економічну вигоду господарству та ті, які можуть вступити в процес відтворення і забезпечити відповідну віддачу від їх використання. Останні виступають як матеріальні передумови процесу виробництва та забезпечення його безперервності.

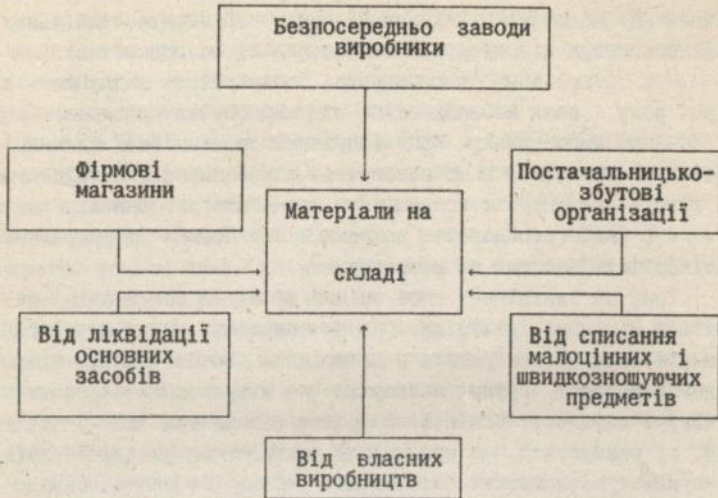
Міжнародними стандартами передбачено до товарно-матеріальних запасів відносити цінності, право на які належить підприємству незалежно від того, де вони знаходяться.

Наявність ТМЦ на підприємстві залежить від організації матеріально-технічного постачання, яке при переході до ринкових відносин замінюється процесом матеріально-технічного забезпечення. В останній час спостерігається зміна джерел надходження матеріалів в сільськогосподарські підприємства (мал. 1).

Через нестачу грошових коштів змінилися структура надходження ТМЦ - на перше місце виходить забезпечення ними за рахунок власного виробництва, внаслідок цього спостерігаються негативні тенденції, а саме зменшилося надходження насіння нових сортів, не здійснюється сортообмін, що для деяких культур має важливе значення. Крім того, скорочення надходження цінностей зі сторони призводить до заміни виробів промисловості тими, які виготовлені у власному підприємстві, що знижує потенційні можливості ресурсів.

Встановлено, що проблеми матеріально-технічного постачання зводяться до визначення параметрів траєкторії матеріального потоку, що передбачає: визначення оптимальної кількості замовлень та терміну їх виконання; надійності роботи постачальників; постачання виробництва оптимальними щодо кількості і якості матеріалами, що визначає співвідношення їх ціни і якості.

При переході до ринкових умов виникла необхідність в зв'язку з об'ємністю економічної категорії і раціональною організацією їх обліку, наявності і використання ТМЦ уточнити деякі положення їх класифікації. Поряд з групуванням ТМЦ в залежності від їх місця і ролі в процесі кругообороту та перебування в тій чи іншій його стадії (на складі в запасах, на виробництві і в сфері обігу) передбачено їх класифікацію

Мал.1. Джерела надходження матеріалів

за категоріями ризику або в залежності від ступеня ліквідності. Це виступає як важливе положення при аналізі фінансової стійкості господарств. До цінностей які мають мінімальну ступінь ризику слід віднести готову продукцію. У всіх виробничих запасів цей показник значно вищий, але сучасні умови господарювання і стан економіки дають підставу зарахувати ТМЦ до легкореалізованих активів.

В роботі розглянуто еволюцію поглядів вчених з питань оцінки ТМЦ взагалі і готової продукції сільського господарства зокрема. Відмічено необхідність вдосконалення методів і способів оцінки в сучасних умовах господарювання. На підприємствах України оцінка всіх об'єктів базувалася на калькуляції собівартості на різних стадіях виробничого процесу (заготівля, виробництво, реалізація). При переході до ринкових відносин від калькуляції як основи встановлення облікових цін все більше відмовляються. Це пов'язано з тим, що:

- необхідно врахувати інфляційні явища;
- в фінансовому обліку не обчислюється собівартість;

- в сучасних умовах ціни на продукцію та послуги, визначені на підставі калькуляції, не гарантують стабільних взаємовідносин між підрозділами всередині господарства;

- в сільському господарстві собівартість визначають в кінці року і вона не впливає на хід виробничих процесів;

- за умов ринку при існуванні комерційної таємниці собівартість, тобто в що обходиться виробництво одиниці того чи іншого продукту, є комерційною таємницею виробника;

- в ряді господарств, зокрема в селянських (фермерських) собівартість взагалі не розраховують.

Тому за теперішніх умов оцінка об'єктів все більше базується на інших критеріях. На це звертають увагу цілий ряд авторів, про це говориться в матеріалах десятої сесії Міжурядової робочої групи експертів по міжнародних стандартах обліку і звітності Комісії по транснаціональних корпораціях ООН, де вказується, що при оцінці активів підприємств будуть використовуватись інші бази оцінки (крім історично складених), наприклад, ринкова вартість, що і знайшло відображення в національних бухгалтерських системах більшості розвинутих країн світу.

Оцінку господарських засобів необхідно здійснювати за певними принципами і за допомогою визначених методів. Основними принципами вважаються цілеспрямованість, єдність і взаємозв'язок. Проводячи оцінку, необхідно точно встановлювати: місце і час операції, точну кількість в прийнятих одиницях міри чи маси, розмір додаткових витрат, необхідних для наближення цих цінностей до споживача, кондиційні і ринкові вимоги, що ставлять до цих продуктів.

В міжнародних стандартах бухгалтерського обліку рекомендується відображати в системі бухгалтерського обліку інфляційні явища в економіці. В звітності це знаходить відображення у вигляді пояснень, спеціальних таблиць, додаткових звітів тощо.

Для користувачів фінансових відомостей це має важливе значення з наступних причин:

- дає більш детальну інформацію про фактори впливу зміни цін в залежності від операцій підприємства і умов, в

яких воно знаходиться;

- дозволяє при факторному аналізі діяльності підприємства точно обчислити вплив зміни цін та причини цього явища;

- більш переконливо характеризувати діяльність підприємств, особливо в галузі ціноутворення.

Все це має істотне значення навіть в періоди сповільнених темпів інфляції, оскільки в певні періоди вони можуть значно зростати, а крім того, спотворюючи дія інфляції в попередні періоди може зберігатися довго і з зміною цін на конкретні товари може бути значною навіть в випадках незначної зміни загального рівня цін.

Вивчення досвіду розвинутих країн показало, що вплив інфляційних процесів на наслідки господарської діяльності, що спостерігається зараз в економіці України, може бути обмежений шляхом проведення ряду заходів, зокрема створення за рахунок прибутку резервів на покриття втрат від інфляції та за допомогою застосування методів відображення поправок на підвищений інфляційний вплив (облік зміни загального рівня цін і облік поточних змін цін на конкретні товари способом індексів). На нашу думку, в умовах України більш дієвим являється метод переоцінки ТМЦ, яку згідно діючих положень проводять щомісяця. Однак на практиці цей прийом не використовують через велику його трудомісткість та проблеми, пов'язані з документальним підтвердженням рівня цін постачальника.

В колективних сільськогосподарських підприємствах бажаних результатів можна досягти, якщо щомісяця переоцінювати лише ті ТМЦ, що витрачені чи реалізовані. Матеріали і продукція, що зберігаються на складі на певну дату, доцільно переоцінювати при потребі, зокрема, при приватизації підприємства чи іншій зміні власника (незалежно від форми її проведення і охоплення об'єктів обліку) та при іншій потребі. Це має підтверджуватися аудиторським висновком.

Такий підхід до переоцінки при тих же наслідках дозволяє прискорити проведення переоцінки і зменшити витрати на її проведення, бо відпадає потреба проводити інвентаризацію і складати описи.

Переоцінку слід робити безпосередньо в матеріальному звіті чи сальдовій відомості, де доцільно ввести додаткові колонки. Переоцінку матеріалів, одержаних на стороні потрібно здійснювати за цінами, зазначеними в документах останнього надходження або підтвердженими за допомогою телефаксу, а при їх відсутності - за діючими місцевими ринковими цінами.

Потребує свого вирішення і питання переоцінки продукції власного виробництва сільськогосподарських підприємств. Діючими інструктивними документами передбачено переоцінювати товарно-матеріальні цінності власного виробництва (матеріали, напівфабрикати, малоцінні та предмети, що швидко зношуються, а також незавершене виробництво і готова продукція) лише в частині використаних на них купованих матеріалів, електроенергії і теплоенергії, відображених в статтях прямих витрат. Так як в більшості колективних та інших сільськогосподарських підприємств придбані товарно-матеріальні цінності становлять незначний процент, то на практиці виявляється, що основна маса цінностей взагалі не переоцінюється. Це призводить до того, що показники діяльності сільськогосподарських підприємств сильно спотворені: рівень рентабельності виходить високий, а фінансове становище надзвичайно важке, бо вони не можуть за рахунок виручки від продажу продукції придбати цінності, необхідні для виробництва в наступному циклі. У відповідності до сучасних умов господарювання продукцію власного виробництва необхідно переоцінювати за діючими договірними або іншими реалізаційними цінами.

Оскільки на підприємствах малих форм бізнесу (в селянських та фермерських господарствах) результати від переоцінки не завжди можуть покрити витрати, на її проведення, питання переоцінки слід залишати на розсуд їх керівників чи власників. Для нейтралізації дії інфляції оцінку матеріалів на цих підприємствах рекомендовано здійснювати, використовуючи методи ЛІФО і ФІФО. Ці методи практикувались на Україні до 1931 року дещо під іншою назвою в період інфляції в 20-ті роки. Зокрема найбільш доцільним зараз є застосування методу ЛІФО (останнє надходження - перший відпуск).

Використання оцінки ЛІФО, з одного боку, приводить до завищення собівартості реалізованої продукції, що зменшує суму податків на прибуток, яка підлягає сплаті до бюджету, з другого - знижує реальну вартість залишків в балансі, наслідок чого падає його ліквідність. Тому, якщо метою фінансової політики підприємства є мінімізація сплачуваних податків, метод ЛІФО забезпечить його досягнення. Якщо ж фінансова стратегія підприємств спрямована на залучення нових інвесторів чи одержання кредитів, то використання методу ЛІФО віддалить підприємство від його мети. В цьому випадку підприємству доцільно використовувати метод оцінки ФІФО (першочергове списання перших із закуплених партій матеріалів).

В країнах з розвинутою економікою, в сучасних умовах, широкого розповсюдження набула практика надання торгових скидок з продажної ціни в залежності від строків перерахування грошей. Ці скидки одержали назву "спонтанне фінансування". На розмір скидки впливає ряд факторів. З метою визначення доцільності користування скидками для покупців в роботі запропоновано умови спонтанного фінансування (таб.1), які при достроковій оплаті дозволять покупцеві знизити витрати пов'язані з обезціненням грошей, якщо він користується кредитом для оплати придбаних цінностей.

В цьому плані велике значення має організація ф'ючерсної торгівлі. Біржі України торгують, як правдо, реальним (наявним) товаром, в той час як товарні біржі світу - контрактами на поставку продукції в майбутньому, здійснюючи при цьому ф'ючерсні угоди. Це дає можливість в момент заключення угоди сільськогосподарським виробникам, виходячи з своїх затрат, необхідного розміру прибутку, а також прогнозу кон'юнктури ф'ючерсного ринку (за даними біржової котировки на відповідну продукцію) визначити майбутню ціну товару на строк від 3 до 18 місяців вперед і природно вартість контракту. Кошти від продажу на біржі ф'ючерсних контрактів можна вкласти у виробництво шляхом придбання насіння, паливно-мастильних матеріалів, добрив тощо, використовуючи капітал покупця як безпроцентний грошовий кредит.

Одночасно, це дозволяє прогнозувати ринкові ціни на

Таблиця 1.

Розмір скидок з вартості проданої продукції
в залежності від строків оплати

Рівень банківського проценту, % річних	Умови спонтанного фінансування			
	скидка, %	пільговий період, днів	максимальний строк платежу, днів	умовний запис
100	5	10	20	5/10, net'20
	8	5	25	8/5, net'25
200	10	10	25	10/10, net'25
	6	12	20	6/12, net'20
300	8	3	10	8/3, net'10
	10	5	15	10/5, net'15
400	15	15	28	15/15, net'28
	8	8	15	8/8, net'15

сільськогосподарську продукцію на строк до півтора року і тим самим стабілізувати фінансово валютну систему ринкового механізму економіки країни. Крім того, відбувається страхування виробників і покупців біржового товару від зміни цін в майбутньому періоді.

Разом з тим, ф'ючерсні ринки дозволяють вирівняти небажані зміни цін на наявних ринках, оскільки купівля ф'ючерсних контрактів за низькою ціною сприяє підвищенню попиту, і відповідно, росту цін. І навпаки, продаж їх за високими цінами знижує попит і, відповідно, ціни.

В роботі розглянуто питання встановлення внутрігосподарських розрахункових цін, оскільким госпрозрахунок в підрозділах вимагає, щоб використані туг матеріали і продукція також відображались в оцінці, яка б враховувала процеси інфляції.

Встановлено, що в сучасних умовах при встановленні розрахункових цін на продукцію підрозділу спостерігаються такі дві тенденції:

- наближення розрахункових цін до відпускних (договірних):

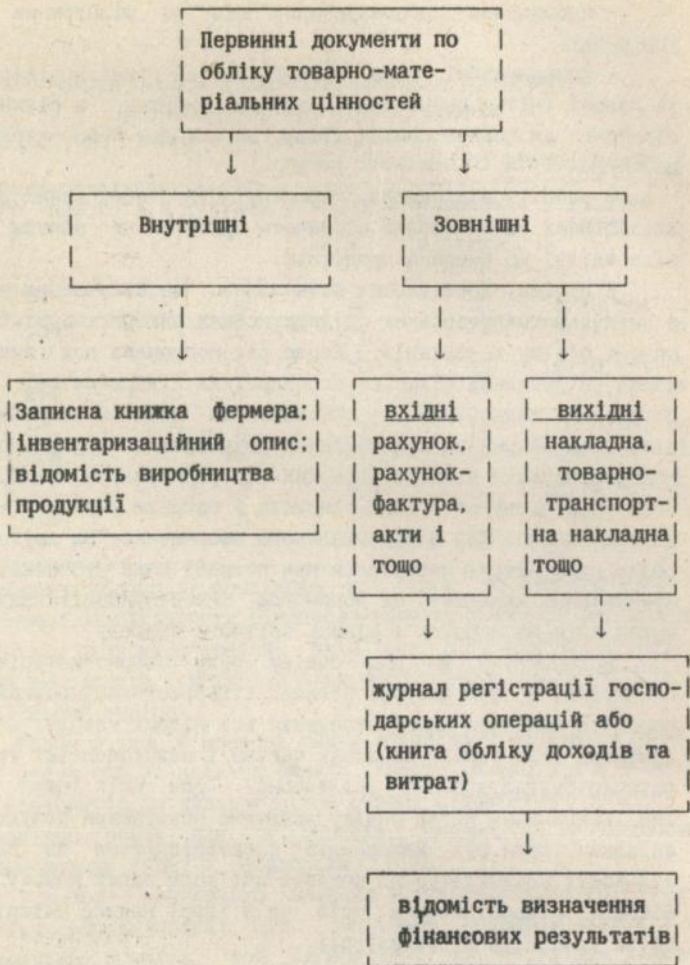
- розрахункові ціни приймаються на рівні собівартості та певної (чітко визначеної) частини прибутку, в різних варіантах: за повної собівартістю, за методом нормовитрат тощо.

В роботі відзначено перевагу цін, наближених до реалізаційних, що дозволяє визначати прибуток чи збиток того підрозділу, що виробив продукцію.

В процесі дослідження встановлено, що в сучасних умовах в сільськогосподарських підприємствах використовуються дві моделі обліку матеріалів. Перша рекомендована для використання в великих сільськогосподарських підприємствах. Вона передбачає надходження і списання на витрати виробництва цінностей оформляти відповідними документами. Другу доцільно використовувати в малих аграрних та фермерських підприємствах, при цьому матеріали списують у витрати виробництва при їх надходженні без документального оформлення. За другою моделлю сума витрат матеріалів при потребі може уточнюватися з врахуванням виявлених за допомогою інвентаризації залишків матеріалів на початок і кінець звітного періоду.

Встановлено, що для обліку руху товарно-матеріальних цінностей в бухгалтерії великих сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати всі відомі методи, а саме: сумарний (для обліку запасних частин і медикаментів) та оперативно-бухгалтерський (сальдовий) - для всіх інших видів ТМЦ. Безкнижний метод обліку даватиме позитивний результат у випадках, коли рух матеріалів спостерігається по значній кількості номенклатурних номерів або коли через низьку кваліфікацію відповідальних осіб чи з інших причин матеріальні звіти складають в бухгалтерії.

Організаційною основою обліку в селянських (фермерських) господарствах є самооблік з відображенням всіх виробничих витрат "котловим методом". Споживання продукції власного виробництва (внутрігосподарський оборот) недоцільно документально оформляти. Для обліку обсягів виробництва в таких підприємствах автором розроблена накопичувальна відомість

Мал.2. Схема обліку товарно-матеріальних цінностей в селянських (фермерських) господарствах.

надходження продукції від урожаю.

За цих умов первинні документи широко використовуються для відображення зовнішніх операцій: по розрахунках за придбані ресурси, реалізовану продукцію тощо (мал. 2).

Найбільш повно римогам сучасного виробництва відповідає форма обліку, побудована на базі ПЕОМ і орієнтована на створення автоматизованих робочих місць (АРМ). На великих і середніх сільськогосподарських підприємствах найбільш доцільною є як мінімум дворівнева система обліку ТМЦ, коли АРМ створюється на складах, базах зберігання і місцях використання ТМЦ (II рівень) і в бухгалтерії (I рівень).

На даному етапі розвитку невеликі господарства і особи, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю, не маючи власної бухгалтерської служби, можуть користуватись послугами спеціальних бухгалтерських організацій, що створюються при аудиторських фірмах, кафедрах бухгалтерського обліку ву-

Таблиця 2.

Порядок кодування облікових номенклатур
по рахунках 10, 20, 40, 41, 46.

Групи продукції	Порядок кодування
<u>Продукція рослинництва</u>	
зернові і зернобобові	0001-0449
технічні культури	0450-0579
овочі	0580-0989
баштанні культури	0990-1019
фрукти і ягоди	1020-1199
кормові культури	1200-1399
інша продукція рослинництва (квіти, лікарські рослини, гриби)	1400-1499
<u>Продукція тваринництва</u>	
ВРХ	1500-1569
свині	1570-1601
вівці і кози	1602-1659
кони	1660-1679
бджоли	1680-1690
риба	1691-1709
звірі	1710-1749
птиця	1750-1819
інша продукція тваринництва	1820-1999
Продукція промислової переробки	2000-2699
Концентровані і інші корми	2700-2999

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

зів, як самостійні структури тощо. Це дасть можливість раціонально використовувати ПЕОМ.

Літературні джерела та практика ведення обліку в сільськогосподарських підприємствах показали, що обробіток облікової інформації на ПЕОМ потребує вдосконалення ряду форм первинних документів і порядку їх кодування. Кодифікатор облікових номенклатур, розроблений з участю автора, зручний для використання при обробітку первинних документів на ПЕОМ, через єдині шифри аналітичних рахунків по рахунках 10 "Насіння і корми", 40 "Готова продукція" і 41 "Товари", та рахунках, що безпосередньо з ними пов'язані, 20 "Основне виробництво", 46 "Реалізація" (табл.2).

Перелік робіт автора, в яких висвітлені основні результати досліджень:

1. Про оцінку продукції та матеріалів в сільськогосподарських підприємствах (матеріали конференції молодих вчених і спеціалістів "Наукові розробки агропромислового комплексу"). Нижні Ворота.-1993р.- с.175.

2. Инфляция и учет изменения цен на товарно-материальные ценности. Тезисы докладов к XX конференции молодых ученых "Актуальные вопросы обеспечения АПК". Херсон.-1993г.- с.142.

3. Організаційно-методичні матеріали по автоматизації обліку на підприємствах сільського господарства (в співавторстві). Київ.-1995.- 173 с.

Сторожук Т.Н. Учет товарно-материальных ценностей в сельскохозяйственных предприятиях. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04. -Бухгалтерский учет, анализ и аудит, Институт аграрной экономики Украинской академии аграрных наук, Киев, 1995.

Защищается рукопись диссертации, которая содержит изучение теоретических вопросов экономической сущности товарно-материальных ценностей, их состав и классификацию, предложения по совершенствованию учета потребленных производственных запасов и их оценку в сельскохозяйственных предприятиях.

Установлено, что в разных производственно-хозяйственных формированиях, которые функционируют в сельском хозяйстве учет товарно-материальных ценностей целесообразно вести по разным моделям. Предложено при инфляции переоценивать материалы и продукцию, найдены рациональные способы выполнения этой работы.

Storozuk T.N. Accounting of commodity and material values in the agricultural enterprises. A dissertation for receiving a scientific degree of a Candidate of economic science on speciality 08.06.04 - Book-keeping accounting, analysis and audit, Institute for Agricultural Economics of the Ukrainian academy of agrarian sciences, Kiev, 1995.

Manuscript to be defended includes reserches of theoretical issues of economical nature of commodity and material values, their components and classification, suggestions on improving accounting of consumed production funds and their estimation in agricultural enterprises.

It is determined that it is expedient to provide accounting of commodity and material values according to different models in different production formations, which are functioning in agriculture. Reevaluation of materials and produce is to be proposed under inflation, rational for fulfilling this work are found.

Ключові слова:

товарно-матеріальні запаси, оцінка, моделі обліку.

AV 32.694